

Norske grammatikkarbeider med et andrespråksperspektiv – en oversikt

Av Else Ryen og Ingebjørg Tonne

Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne artikkelen omtaler vi arbeider som beskriver norsk grammatikk i et innlærerperspektiv eller i et generelt kontrastivt perspektiv. Vi tar også for oss grammatikker med konkrete kontrastive framstillinger av norsk sammenlignet med et utvalgt språk. Målgruppe for arbeidene er henholdsvis lærere og innlærere. Vi har valgt tiden fra 1979 og fram til i dag som hovedramme for de publikasjonene vi behandler i artikkelen, men omtaler også grammatiker skrevet for innlærere av norsk forut for denne perioden. 1979 er et skjellsettende år. Dette året ble det utgitt flere bøker med en klar kontrastiv tilnærming til norsk språk, og de språkene som norsk ble kontrastert mot, åpnet opp også for kunnskaper om språk som tidligere ikke var blitt beskrevet på norsk. Fra slutten av 1970-tallet har det også vært store endringer i elevgrunnlaget i skole og voksenopplæring og i demografien i samfunnet ellers. Dette ga behov for økte kunnskaper blant pedagoger om flerspråklighet, om tilegnelse av norsk som et andrespråk og innsikt i norsk grammatikk, men også i de språkene innlærerne brakte med seg. I artikkelen dekker vi språklige systembeskrivelser som omfatter morfologi, syntaks og fonologi. Der det er relevant drøfter vi hvordan perspektiver og utvalg av emner blir annerledes for beskrivelser der mottakergrupper er lærere og innlærere av norsk enn i grammatiske arbeider som har morsmålstalere av norsk som mottakere.

Nøkkelord: *grammatikk, andrespråksperspektiv, kontrastive beskrivelser, (historisk) oversikt, norske grammatikker*

Innledning

Norsk som fremmedspråk og andrespråk har vært undervist i utlandet og i Norge i over et århundre. De første grammatikkene for norsk som ikke var en morsmålsgrammatikk, ble skrevet alt på slutten av 1800-tallet. De fleste tidlige grammatikkene var skrevet for et engelskspråklig publikum. En av de mest brukte har vært Einar Haugens *Beginning Norwegian. A Grammar and Reader* (1934/1937, 1957), som var den første grammatikken som ble tatt i bruk da det i 1947 for første gang ble gitt kurs i norsk for utenlandske studenter ved Den internasjonale sommerskolen ved Universitetet i Oslo.

Norskundervisningen økte fra 1970-tallet, og det ble gitt kurs ved flere universiteter og høyskoler (jf. Ryen 1996). Dette og ikke minst den nyere arbeidsinnvandringen til Norge som tok til fra 1960-tallet og mottaket av stadig flere flyktninger, førte til et stort behov for læremidler, tilpasset ulike grupper innenfor alle deler av utdanningssystemet. Mange av lærebokforfatterne var ansatte ved universitet og høyskoler og hadde selv erfaringer fra undervisning av innlærere som ikke hadde norsk som morsmål. Nye tilnærminger til arbeid med norsk språk var både erfaringsbasert og fikk næring fra det gryende fagfeltet *Second language acquisition* som hadde vekket interesse også hos norske forskere. En viktig del av dette feltet var, og er, systematiske språklige beskrivelser av norsk med et nytt «utenfra»-perspektiv, både større grammatikker, studier der norsk kontrasteres mot språk som er morsmålet til innlærere av norsk, og også arbeider som beskriver enkeltfenomen innenfor norsk grammatikk.

I denne artikkelen skal vi ta for oss grammatikkrelaterte arbeider med et andrespråksperspektiv. Kjennskap til arbeidene vi omtaler i denne artikkelen, har vi langt på vei gjennom at vi selv har vært aktive innenfor andrespråksfeltet i Norge gjennom mange år og har forholdt oss til store deler av litteraturen som er utgitt. En oversikt over kontrastive grammatikker finnes på NAFOs hjemmeside (<http://nafo.hioa.no/fag/faglitteratur/kontrastive-analyser/>). Den ble første gang utarbeidet av Ryen i 2004, og har blitt utfyllt etter hvert som nye arbeider ble utgitt. Vi har dessuten hatt nytte av en bokliste over norsk som fremmed- og andrespråk som Anne Hvenekilde utarbeidet i 1989. I tillegg har vi foretatt en rekke nettsøk, særlig i Oria. Vi har ikke tatt med kontrastive arbeider om samisk-norsk. *Grammatikk* forstås her i betydningen språklige systembeskrivelser og omfatter morfologi, syntaks og fonologi.

De første arbeidene vi tar for oss, er fra 1979. Dette året er et skjellsettende år for det kontrastive perspektivet i grammatikkarbeider, idet det for første gang ble ugitt bøker med en klar kontrastiv tilnærming til norsk språk, i Norge, på norsk. Det kom to bøker dette året. Den ene av disse er en norsk-vietnamesisk kontrastiv grammatikk (Bruland, Nguyen og Andersen 1979) beregnet på lærere som underviser i norsk for voksne med vietnamesisk bakgrunn. Den andre er en lærebok i norsk fonetikk (Strandskogen 1979) med blant annet spesielle øvelser for innlærere med hvert av førstespråkene engelsk, serbokroatisk, tyrkisk, polsk og urdu, hindi og punjabi. Vi kommer tilbake til begge disse bøkene seinere i artikkelen. I noen grad skuer vi lenger bakover enn 1979, især når det gjelder arbeider for innlærere av norsk, der vi som nevnt finner utgivelser så tidlig som fra 1800-tallet. De nyere arbeidene rettet mot innlærere av norsk vi omtaler i artikkelen, er i all hovedsak skrevet på norsk. I tillegg nevner vi noen grammatikker skrevet på andre språk, først og fremst engelsk. Grammatikkarbeider i norsk er i vår sammenheng først og fremst grammatikker for innlærere og for lærere som underviser innlærere av norsk som fremmedspråk og andrespråk, både barn og voksne. Definisjonen på slike grammatikker, det som skiller dem fra andre, klassiske grammatikker i norsk, er at de har et fremmedspråks- eller andrespråksperspektiv i presentasjon og utvalg. Det innebærer at de til dels er kontrastivt orientert, ved at de ofte har en vektlegging av trekk i norsk en regner som uvanlige i språktypologisk forstand, eller trekk som en av andre grunner anser som vanskelige å lære for fremmed- og andrespråksinnlærere. Arbeidene vi tar for oss i den første delen, er grammatikker for lærere i norsk som andrespråk, deretter omtaler vi grammatikker for innlærere, før vi til slutt tar for oss kontrastive beskrivelser av norsk og et annet språk.

Grammatikk for lærere

Grammatikkene i norsk som fremmedspråk/andrespråk som vi tar for oss her, har som primære målgrupper lærere i alle deler av utdanningssystemet og studenter på universiteter og høyskoler som studerer emner relatert til norsk som andrespråk. Men grammatikkene kan også være aktuelle for forskere med interesse for andrespråksfeltet. Et kontrastivt perspektiv i grammatikkarbeider aktualiseres i møter mellom språk. Dette viste seg også i tidlige grammatikkarbeider i Norge.

Et lite blick på historien

I 1775 ble dansk i Danmark et eget fag, med lærebøker i grammatikk. Gjennom skolene i Norge fikk dansk skriftspråk også stor plass her i landet (Gundersen 2009). Grammatikkarbeidene som etter hvert fulgte for det norske språket, eller danskbasert norsk og landsmål, kan i en slik språksituasjon sies å ha visse kontrastive perspektiver, som dansk-norsk, dialekt-dialekt, talemål-skrift, gammelnorsk-moderne norsk. De sentrale verkene er Knud Knudsens *Haandbog i dansk-norsk Sproglære* som kom i 1856 og Ivar Aasens *Norsk grammatik* fra 1864. Knudsens språklære er en beskrivelse av både det dansk-norske skriftspråket og talespråket (*den dannede dagligtale*). Aasens arbeid er et resultat av kartlegging og systematisering av folkespråket, det vil si dialektene i store deler av landet.

Normative eller deskriptive grammatikker?

Etter Knudsens og Aasens bidrag har vi fått mange grammatikkverk om det norske språket, verk med varierende dekning av fonologi, morfologi og syntaks. Noen er diakrone, andre er synkrone framstillinger, mange er normative og noen er deskriptive. Det mest omfattende og moderne grammatikkverket for norsk er *Norsk referansegrammatikk* av Jan Terje Faarlund, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo, utgitt i 1997 (heretter omtalt som NRG). I NRG er målet «å gi en samlet framstilling av de grammatiske reglene som gjelder for norsk skriftspråk i dag.» (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 1). Grammatikken er altså synkron, og den tar for seg moderne norsk, skriftspråkene bokmål og nynorsk. I forordet uttrykkes det eksplisitt at grammatikken er deskriptiv. Med dette menes at referansegrammatikken beskriver språket slik det faktisk blir brukt. Samtidig, kan en reflektere, er det i overveiende grad det som er innenfor normen, som blir skrevet og dermed er med i NRG. Forfatterne diskuterer dette og konkluderer med å knytte arbeidet til en alternativ type norm, en slags språksbruks- eller intuisjonsnorm: «Det ligger altså en ‘norm’ til grunn også for deskriptive grammatikker.» (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 4), der de med «norm» mener intuisjonen eller det språklige skjønnet en morsmålspråkbruker i et språksamfunn har.

Når det gjelder moderne andrespråksgrammatikker, legges også denne typen norm til grunn. Det vil si at det som beskrives i andrespråksgrammatikker, målspråket, er den språkbruken som er i tråd med intuisjonen eller det språklige skjønnet morsmålspråkbrukere i et språksamfunn har. De

(moderne) andrespråksgrammatikkene vi tar for oss nedenfor, kan dermed sies å være normative eller deskriptive på samme måte som for eksempel NRG er det. Men normativiteten legger litt andre føringer på andrespråksgrammatikkene, i det man gjennomgående må søke å se denne språksbruks- eller intuisjonsnormen «utenfra», med en innlærers blikk.

De store andrespråksgrammatikkene

Den største andrespråksgrammatikken på utgivelsestidspunktet for NRG var Anne Golden, Kirsti Mac Donald og Else Ryens *Norsk som fremmedspråk*.¹ *Grammatikk* (første utgave 1988). Denne omtales i NRG i tråd med diskusjonen over, slik:

Både i denne grammatikken og i annen forskning som gjelder norsk som andrespråk, er norsk språk sett «utenfra» i et innlæringsperspektiv. Det betyr at en må forsøke å formulere mest mulig allmenne og klare regler uten å kunne forutsette forhåndskunnskap i språket. En slik beskrivelsesmåte ligger nær opp til den deskriptive tilnærmingen vi har valgt i denne grammatikken, og forskning på dette området har derfor vært nyttig for vår framstilling. (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 7)

Norsk som fremmedspråk. Grammatikk er utgitt i flere utgaver etter 1988, med foreløpig siste utgave i 2014. Den er skrevet både for viderekomne innlærere, men også deres lærere:

Denne bokmålsgrammatikken er skrevet for dem som ikke har norsk som morsmål, men som ønsker å lære norsk. Den er beregnet på studenter, på elever i videregående skole og deltakere med voksenopp-læringskurs, og på dem som leser norsk på egen hånd. Grammatikken vil også være til hjelp for lærere som underviser i norsk som andrespråk/fremmedspråk. (Golden, Mac Donald og Ryen 2014: V)

Ti år etter *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk* kom neste omfattende grammatikk innenfor andrespråksfeltet, utgitt i *Prisme*-serien² i 1998: *Norsk grammatikk for andrespråkslærere* av Jon Erik Hagen. Denne har, som tittelen sier, (bare) andrespråkslærere som målgruppe.

I disse grammatikkene, i motsetning til for eksempel NRG, er det altså innlæreren av norsk, de som ikke har norsk som morsmål, som er den

(direkte eller) indirekte målgruppen. Som Golden, Mac Donald og Ryen (2014) formulerer det i forordet:

Siden dette er en fremmedspråksgrammatikk, har den til dels et perspektiv som en norsk grammatikk for innfødte språkbrukere ikke har. Det betyr også at den tar opp emner som slike grammatikker vanligvis ikke behandler, bl.a. inneholder den kontrastive kommentarer på områder der dette er spesielt relevant. (Golden, Mac Donald og Ryen 2014: V)

Det kontrastive perspektivet var til stede alt i utgaven fra 1988, men det har blitt mer framtrødende i de to siste utgavene (2008 og 2014) der det er egne tekstrammer for kontrastive kommentarer og eksempler. Hagen (1998/2000) inkluderer også tidvis kontrastive perspektiver, og beskriver ellers effekten av å skrive for målgruppa i sin bok slik:

Valg av målgruppe er reflektert på flere måter. Først og fremst i utvalg av emner og vektleggingen av dem. Det er nemlig slik at de kunnskapsbehov man har som lærer i norsk for fremmedspråklige ikke uten videre er de samme som man trenger som lærer i norsk morsmålspedagogikk. [... D]jet er flettet inn mange komparative merknader som sammenlikner enkeltpunkter i norsk grammatikk med tilsvarende eller beslektete forhold i andre språk, og til dels ser dem i en språktypologisk sammenheng. Endelig er det, enda boka egentlig ikke er noen didaktisk bok (målgruppa til tross) i streng forstand, flettet inn noen pedagogiske refleksjoner her og der, både i selve teksten og i merknads form. (Hagen 2000: forordet)

I *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk* er det funksjonelle perspektivet framtrødende. Det viser seg for eksempel i omtale av ordklasser i bokas del 1 når det beskrives hvordan bestemthet og tempusformer brukes i norsk. Men det funksjonelle perspektivet er spesielt ivaretatt ved at grammatikken inneholder en egen del med overskriften «Uttrykksmåter». Her omtales for eksempel eiendomsforhold ut fra funksjonen, og gis så en formmessig påkledning (genitivsuttrykk, preposisjonsfraser og sammensetninger). Et slikt funksjonelt perspektiv ser vi stedvis også i andre publikasjoner på feltet (se omtalen av Golden, Mac Donald, Michaelsen og Ryen 1998, nedenfor). Det funksjonelle perspektivet er en interessant vinkling i grammatikk-sammenheng, som kanskje kan sies å følge av det nevnte «utenfra»-per-

spektivet på grammatikken som er nødvendig i andrespråksgrammatikker. I en tidlig artikkel, «Språkfunksjoner», i samlingen «*Kan jeg få ordene dine, lærer?*» (Hvenekilde og Ryen 1984, omtalt mer nedenfor), skriver Anne Hvenekilde generelt om behovet for (også) å tenke funksjonelt om språklige ytringer, spesielt i sammenheng med undervisning av norsk som andrespråk.

Formidlingsspråket og det eksplisitte målspråket i disse grammatikkene er bokmål, slik vi så i det i det første sitatet fra grammatikken til Golden, Mac Donald og Ryen (2014) over. I Hagen (1998/2000) er det inkludert et kapittel med de viktigste trekkene i nynorsk sammenlignet med bokmål. I forordet til grammatikken skriver Hagen:

Med ‘norsk’ menes i denne sammenheng skriftspråket norsk bokmål, samt de talespråksvarianter som tradisjonelt inspirerer og inspireres av denne språkvarianten. Når begrepet ‘talespråk’ brukes i boka uten nærmere spesifisering, menes den sørøstnorske variant av slikt skriftspråknært talespråk. Andre talemålsvarianter er bare sporadisk behandlet. (Hagen 1998: forordet)

Tross den skriftlige vektleggingen også i Golden, Mac Donald og Ryen (2014), er de fleste eksemplene hentet fra dagligtale, og det kommenteres noen steder underveis om uttrykksmåten er formell eller regnes som mer muntlig, for eksempel på s. 12, om bøyning av hunkjønnsst substantiv: «Ellers er tendensen at det er mer bruk av a-ender i tale enn skrift, endelsen -en brukes mer jo mer formell og høytidelig språkbruken er.»

Når det gjelder valg av språkform, er bildet *noe* mer sammensatt når det gjelder bøker som er skrevet for innlærere, ikke lærere i andrespråk, idet vi der også finner verk der det er nynorsk som beskrives. Dette kommer vi tilbake til nedenfor. Nå tar vi først for oss fonologiske arbeider.

Arbeider om fonologi

I vår oversikt tar vi, som nevnt i innledningen, inn fonologiske arbeider under det vi regner som grammatikk. Det vil si at vi tar med systematiske beskrivelser av språk og det vi i neste hoveddel av artikkelen omtaler som systematiske beskrivelser i sammenligninger mellom språk. Grammatikkene og artikkelsamlingen omtalt ovenfor som grammatikker i norsk som andrespråk, inkluderer morfologi og syntaks, men ikke fonologi i noen særlig grad. Til gjengjeld finner vi publikasjoner tilegnet andrespråksfonologi

(og -fonetikk) alene.³ Åse Berit Strandskogens *Norsk fonetikk for utlendinger* (1979) ble primært skrevet med innlærerne selv som målgruppe, som en øvingsbok. Men boka henvender seg også klart til læreren:

Læreren bør sitte inne med så gode kunnskaper i fonetikk, noe jeg håper at denne boka bl.a. kan gi dem, at de kan peke på feil eleven gjør, og forklare hva han/hun må gjøre for å rette opp feilen. Læreren må både i teori og praksis kunne så mye om norsk uttale at de kan veilede elevene på en pedagogisk forsvarlig måte. (Strandskogen 1979: 4–5).

Boka omtales ytterligere under andrespråksarbeider for innlærere i denne artikkelen. I tillegg til denne boka har Strandskogen (1987) skrevet artikkelen «Hvordan sier vi det?», der hun problematiserer forskjellen på den tydelige uttalen mange andrespråklærere tilstreber og den uttalen innlærerne vil møte i dagliglivet utenfor klasserommet, med de reduksjoner og bortfall av visse konsonanter og vokaler en vil finne der. En omfattende publikasjon om fonologi kom i *Prisme-serien: Andrespråksfonologi. Teori og metodikk* av Olaf Husby og Marit Helene Kløve i 1998 (og i 2. utgave i 2001). Denne boka er en lærebok med teoretisk (og metodisk) tilnærming til feltet andrespråksfonologi, relevant for andrespråklærere, men også for språkforskere og studenter med en mer generell språklig studieorientering. Den har i tillegg omfattende kontrastive beskrivelser, mellom norsk og en hel rekke andre språk.

Fonologiske tilnærminger er per definisjon knyttet til talespråket. I Husby og Kløve (1998) legges det til grunn en uspesifisert norsk uttale av vokaler og konsonanter. Det samme gjelder framstillingen av norsk tonelag og intonasjon. I Strandskogens (1979) *Norsk fonetikk for utlendinger* er det «talemålet i Oslo og andre byer på Østlandet» (s. 5) som er spesifisert som målspråket, men det er også laget en bearbeidelse av boka med en tilrettelegging for bergensdialekten (Andersen, Halvorsen og Strandskogen 1984). I det engelskspråklige læreverket NOW for innlærere av norsk (Øvregeard, Robbins, Hillestad og Husby 2015) kommenteres mangfoldet i det muntlige språket i Norge slik:

There is *no spoken standard Norwegian*. In the teaching of Norwegian as a second language for adults, teachers usually adapt their way of speaking to *Bokmål*, which is used in text books. This spoken form is quite close to the dialects around the capital Oslo, but the intonation

might be different. Thus students may come to speak a form of Norwegian that is different from the dialect where they are living. (Øvregaard, Robbins, Hillestad, Husby 2012/2015: upaginert, fra nettutgaven)

Det kan synes som det er en tilsvarende tilnærming i Husby og Kløve (1998), det vil si at det språklige objektet, målspråket for innlæreren, er en sørøstnorsk, bokmålsnær dialekt. Husby (2009) diskuterer problematikken i artikkelen «Talt bokmål: Målspråk for andrespråksstudenter?». Der peker han på at den norske språksituasjonen gir utfordringer både for (voksne) innlærere og (deres) lærere. Alternativet til å la én dialekt være et slags *lingua franca*-norsk, er å trekke inn et helt sett av norske dialekter i undervisningen. Dette er ikke hensiktsmessig, selv om det å velge bare én type målspråkbruker kan ha store konsekvenser for innlæreren med hensyn til hans eller hennes mulighet til å forstå andre dialekter.

Alle de nevnte verkene omtalt her, med målgruppe lærere i norsk som andrespråk, er oversiktsverker, beskrivelser av språklige strukturer. De er altså i liten grad didaktisk eller metodisk orientert. Didaktiske arbeider finnes også, i form av lærerveiledninger til grammatikker og språkbøker for innlærere av norsk. Vi omtaler ikke lærerveiledningene her. Men for fonologifeltet finnes tilnærminger som er noe mer generelle enn lærerveiledninger, beregnet også for studenter og lærere i norsk som andrespråkfaget. Artikkelen «Om uttale og uttaleundervisning» av Husby i artikkelsamlingen «*Men hva betyr det, lærer?*» *Norsk som andrespråk. Fagdidaktiske bidrag*, redigert av Lise I. Bjørkavåg, Anne Hvenekilde og Else Ryen (1990), har en didaktisk innretning, men inkluderer i den forbindelsen også en god del (andrespråksorientert) fonologi, særlig prosodi. «Uttale og uttaleopplæring i norsk som andrespråk» skrevet av Liv Andlem Harnæs for boka til Elisabeth Selj og Else Ryen *Med språklige minoriteter i klasserommet* (2008) tar for seg problemstillinger som er viktige for læreren å tenke over når det gjelder uttale av norsk når man lærer norsk som et andrespråk. Hun knytter an stoffet til læringsmålene i læreplanen *Grunnleggende norsk for språklige minoriteter* (Kunnskapsdepartementet 2007), og trekker inn også lytteperspektivet.

Arbeider om enkelttrekk og -emner i grammatikken

Kort tid etter at boka til Golden, Mac Donald og Ryen (1988) utkom, ble samlingen *Hva er vanskelig i grammatikken? Sentrale emner i norsk som*

andrespråk utgitt (Golden, Mac Donald, Michaelsen og Ryen 1990). Målgruppen er beskrevet slik i forordet:

Artiklene henvender seg til alle som er interessert i norsk språk. Spesielt har vi tenkt på studenter i norsk som andrespråk ved lærerhøgskolene og universitetene og lærere som tar forskjellige typer etterutdanningskurs innenfor faget. Dessuten burde alle som underviser i norsk som andrespråk/fremmedspråk, kunne finne noe av interesse.

I det innledende kapittelet «Hva er vanskelig for utlendinger i norsk grammatikk?» av Golden og Mac Donald omtales hvilke grammatiske områder og hvilke typer feil en kan vente blir problematisk for innlærere av norsk. Resten av kapitlene tar for seg utvalgte temaer fra det første oversiktskapitlet. Fem av artiklene i samlingen hadde tidligere vært publisert i tidsskriftet *NOA norsk som andrespråk*, men nå ble disse artiklene samlet og utgitt sammen med fem nyskrevne artikler. De nyskrevne artiklene var Mac Donalds «Uttrykk for framtid i norsk» og «Hvorfor *Det?* Setninger med *det* som subjekt», Goldens «Indirekte tale og tanke» og «Sammensatte ord» og Ryens «Hvordan og hvorfor brukes passiv?». Artiklene som opprinnelig var gitt ut i *NOA*, var Michaelsens «Være : bli = Ha : få ?», Mac Donalds «Når man mangler førstehåndskjennskap – En studie i modalitet», «Små ord med stor betydning – Om *jo*, *vel*, *nok*, *visst* og *da*» og «Verden ligger for føttene til Liv Ullmann – Om preposisjoner som alternativ til genitiv» og Goldens «En oversikt over prefikser og suffikser som brukes i norsk». Noen av disse artiklene, de om framtid, modalitet, passiv, indirekte tale og kanskje preposisjonsbruk som alternativ til genitiv, kan sies å ha en funksjonell orientering, mens artiklene om *det*-setninger, om *jo*, *vel*, *nok*, *visst* og *da*, om *være*, *bli*, *ha* og *få*, om sammensatte ord og om preposisjoner i større grad har et formorientert perspektiv.

I en annen grammatisk bok i norsk som andrespråk for lærere er strukturen spørsmål-svar: Mac Donalds (1997), *Spørsmål om grammatikk*, og den seinere, omarbeidede versjonen av boka, Mac Donald (2014), *Norsk grammatikk for læreren: spørsmål og svar når norsk er andrespråk*. Bøkene har en overordnet struktur gitt av ordklassene, ordstillingsproblematikk og utvalgte syntaktiske funksjoner som for eksempel adverbial, og for hvert slikt overordnet tema er innholdet videre strukturert i bolker med overskrifter som formulerer sentrale spørsmål lærere har vist seg å ha om norsk grammatikk. For eksempel presenteres følgende spørsmål: «Når bruker vi

enkelt bestemmelse og når bruker vi dobbelt?» og «Hvordan kan det ha seg at elevene bøyer adjektiv i tid?» Svar på spørsmålene gis i avsnitt på fra en halv side og opptil to-tre sider, med illustrerende eksempler underveis.

Av tematisk sett mer generelle tilnærminger til andrespråksfeltet finner vi den tidlige «*Kan jeg få ordene dine, lærer?*» redigert av Hvenekilde og Ryen (1984). Der finner man artikler om det norske språksamfunnet, om flerspråklighet og hvordan vi lærer nye språk. Flere artikler om ord og ordlæring er inkludert, i tillegg til en sammenligning av vietnamesisk og norsk språkstruktur (som vi omtaler i siste del av artikkelen). Av grammatisk orienterte arbeider i boka finner vi Hvenekildes «Språkfunksjoner» som er et interessant, tidlig bidrag om en funksjonell inngang til språklig form, en tilnærming som er omtalt tidligere i denne artikkelen. I antologien skriver Hvenekilde og Ryen også om norsk grammatikk i et generelt kontrastivt perspektiv gjennom bidragene med felles overskrift «Noen grammatiske emner». Der beskrives det norske lydsystemet, de tar for seg substantiv og substantiviske ledd, ubestemt artikkel, verbalsystemet, setningsstruktur, subjektstvang og direkte og indirekte tale.

Grammatiske beskrivelser i fremmed- og andrespråksfeltet er i stor grad gitt gjennom grammatikker og relativt systematiske oversikter som de vi har beskrevet ovenfor. Men også mindre grammatiske beskrivelser sett «utenfra», fra en andrespråksinnlærers ståsted, finnes i noe omfang. I NOA-sammenheng har vi allerede nevnt artikler som seinere ble en del av antologien Golden, Mac Donald, Michaelsen og Ryen (1990). Andre NOA-artikler som er andrespråksgrammatisk orientert, nevner vi kun med tittel her, idet titlene gir en viss beskrivelse av tematikken. De vi har vurdert til å være grammatiske eller lydlige beskrivelser av det norske språket innlærere skal tilegne seg, er Strandskogens (1987) «Hvordan sier vi det?» også nevnt i forbindelse med de fonologiske arbeidene. Vi har videre Ryens (1990) «Få – en liten studie av et mangesidig hjelpeverb», Bjørg A. Michalsens (1993) «Substantivet. Om bruk av artikler på norsk. En semantisk innfallsvinkel», Grete Jønsbergs (2001) «'Hva er med deg?' Om setninger med DET som formelt subjekt.», Beate Lindemanns (2004) «'Nå får vi jobbe litt!' Noen refleksjoner rundt det lille verbet *få*», Rolf Theils (2007) «Prosessar. Aspekt ved ein semantisk klassifikasjon av verb» og Ann-Kristin Hellands (2008) «Utvikling av perfektum i individ og språksamfunn».

Andrespråksgrammatikk i lærebøker i lærerutdanningene

Verdt å nevne i vår oversikt over grammatikkframstillinger for andrespråks-

lærere er enkelte (skole-)grammatiske oversikter som fungerer som lærebøker for lærerutdanningsfeltet. Her har vi blant annet Lars Anders Kulbrandstad *Språkets mønstre*, som første gang kom ut i 1993. Den er siden oppdatert på flere måter, både når det gjelder terminologien som kom med NRG, og når det gjelder nye lære- eller rammeplaner i skole og lærerutdanning. Den har også fått et tydeligere språksammenlignende perspektiv i den seineste utgaven, fra 2005. Boka har vært brukt lenge i flere av lærerutdanningene i landet. Den brukes også i innføringsemnet i nordisk språk ved flere av universitetene. Gjennom å være inngangsporten for kontrastiv-grammatisk kunnskap for mange av dem som i dag arbeider som norsk-lærere i skolen, spiller den en viktig rolle også i et andrespråksperspektiv. Det sammenlignende perspektivet manifesterer seg i (siste versjon av) boka gjennom beskrivelser av ulike typer skriftsystemer, framheving av visse norske vokaler og konsonanter som kan være spesielt utfordrende for innlærere av norsk, sammenligning av norsk rettskriving med andre språks rettskriving og gjennom å se norsk morfologi og syntaks i et sammenlignende perspektiv.

Det finnes også andre lærebøker som brukes i lærerutdanning og nordiskstudier ulike steder i landet, og som har andrespråksperspektivet trukket inn i grammatikkframstillingene. En av disse er *Grammatikken i bruk* (Iversen, Otnes og Solem 2011), første gang utgitt i 2004, med et eget kapittel med norsk i et kontrastivt perspektiv. I boka *Grammatikk: Syntaks og morfologi med norsk i sentrum* (Åfarli og Sakshaug 2006) er hele del III viet kontrastiv grammatikk og norsk som andrespråk. Boka *Norsk grammatikk for grunnskolelæreren* (Rønning, Sørland og Vaagen 2014) har et kapittel kalt «Norsk som andrespråk», skrevet av Kjartan Sørland. Der finnes omtale av relevante læreplaner, beskrivelse av hva mellomspråk er, og en presentasjon av sentrale trekk i norsk grammatikk i et kontrastivt perspektiv. Et sammenlignende perspektiv er også trukket inn i fonologi-, morfologi- og syntaksdelen av *Norskboka 1. Norsk for grunnskolelærerutdanning 1–7* (Traavik og Kolberg Jansson 2013). De relevante kapitlene er skrevet av Jan K. Hognestad. Et større kontrastivt arbeid med lærere og lærerstudenter, både i norsk og fremmedspråk, som målgruppe, er Åshild Næss' *Global grammatikk. Språktypologi for språklærere* (2011). Gjennom sammenlikninger av språklige funksjoner på tvers av språk ønsker Næss å gi lærere redskaper til å forstå og forklare forskjeller mellom språk. Boka har både en gjennomgående kontrastiv tilnærming og inneholder et tillegg med (små) kontrastive oversikter over noen utvalgte språk (albansk, arabisk,

bosnisk/kroatisk/serbisk, hindi-urdu, persisk, nordsamisk, somalisk, tamilsk, tyrkisk).

Fra å se på grammatikker og grammatiske framstillinger for lærere i norsk som andrespråk, går vi nå over til grammatikker som har innlærerene som direkte målgruppe.

Grammatikker for innlærere

Hoveddelen av grammatikkarbeidene for innlærere vi tar for oss mer i detalj, er av nyere dato og skrevet på norsk. Men for innlærere av norsk finnes grammatikker både på norsk og andre språk, og vi omtaler i noen grad også de som er skrevet på andre språk enn norsk, særlig engelsk, idet de utgjorde de tidligste utgivelsene innen sjangeren grammatikker for innlærere av norsk.

Grammatikker for innlærere av norsk – sett fra et annet språk

Den første grammatikken med et ikke-norsk publikum som målgruppe ser ut til å være Frithjof Foss' (1858): *A Norwegian grammar: with exercises in the Norwegian and English languages and a list of irregular verbs*.⁴ Den er liten, bare 49 sider inkludert øvelser. Boka inkluderer noen sider om uttale, ellers er det morfologien til verb, substantiv, adjektiv og pronomener som omtales og plasseres i eksempelsetninger. Det er bare indirekte henvisning til syntaks utover eksempelsetningene, gjennom denne passasjen i forordet: «In arranging the different parts of speech, I have placed the verb first, as the part in which the systematical rules of the language are most thoroughly carried out.» (Foss 1858: forordet)

Senere verk, i større format, som kom på 1800-tallet, nevner vi her for å vise det relativt store omfanget av tidlige innlærergrammatikker for norsk (dansk-norsk og riksmål), mest på engelsk, men det finnes også en på tysk. Her er de oppført kronologisk (se litteraturlista for fullstendige referanser):

Sargent 1865. *Outlines of Norwegian grammar: with exercises, being a help towards acquiring a practical knowledge of the language*

Petersen 1872. *A Norwegian-Danish grammar and reader: with a vocabulary; designed for American students of the Norwegian-Danish language*

Smith og Horneman 1889. *Norwegian grammar with a glossary for tourists*
 Poestion 1890. *Lehrbuch der Norwegischen Sprache für den Selbstunterricht*

Scharlach 1892. *Concise Norwegian grammar*

Groth 1894. *A Danish and Dano-Norwegian grammar*

Olson 1897. *Norwegian grammar and reader: with notes and vocabulary*

Den mest kjente engelskspråklige grammatikken for norsk fra første halvdel av 1900-tallet er Einar Haugens (1934, 1937, 1957) *Beginning Norwegian – A Grammar and Reader*. Den ble, som nevnt i innledningen, også mye benyttet i Norge av utenlandske studenter som lærte seg norsk. Noe seinere kom Bjarne Berulfsens *Norwegian grammar*, først som en stensilutgave utgitt ved Den internasjonale sommerskolen, seinere, i 1963, utgitt som bok. Andre utgivelser av norsk grammatikk på engelsk fram til i dag, som vi kjenner til, er listet nedenfor (se litteraturlista for fullstendige referanser):

Hustvedt 1977. *Norwegian grammar: self learning*

Moen og Pedersen 1983. *Norwegian Grammar. Nynorsk*

Strandskogen og Strandskogen 1986. *Practical Norwegian grammar*. De samme forfatterne skrev *Norsk grammatikk for utlendinger*, utgitt i 1980, nevnt også nedenfor. Den engelske versjonen er i hovedsak en oversettelse av den norske.

Janus 1999. *Norwegian verbs & essentials of grammar: a practical guide to the mastery of Norwegian*

Moen og Pedersen 2003. *Norwegian Grammar. Bokmål*

Øvregaard, Robbins, Hillestad og Husby 2012/2015. «Norwegian on the web – short Norwegian grammar.» NOW.

Mac Donald og Mac Donald 2013. *Exploring Norwegian grammar*.

Når det gjelder andre målgrupper enn engelsktalende innlærere, kom det på 1950-tallet og igjen tidlig på 1970-tallet to bøker med svenske innlærere av norsk som målgruppe, det vil si svenske studenter med norsk som studieemne. Den ene grammatikken er skrevet av Einar Lundeby (1973), en nyutgivelse av Lundeby (1951): *Norsk språklære for svensker*. Den andre er skrevet av Anton Fjeldstad (1972), og har tittelen *Norsk grammatikk for svensker*. Også for tysktalende finnes det en introduksjon til norsk grammatikk: Bjørn Kvifte og Verena Gude-Husken (1999): *Praktische Grammatik der norwegischen Sprache*. Det er også utgitt grammatikker for

persisktalende og arabisktalende: Ahmed Tāj' ddini (1999), *Dastūr-i zabān-i norveži bera ʔye fārsī zabānān* = *Norsk grammatikk for persisktalende* og Kareem S. Hamdi (1999), *Norsk grammatikk for arabisktalende*. For japansktalende er det utgitt to grammatikker: Nobuyoshi Moris *Innføring i norsk grammatikk – bokmål* (1990) og *Norsk grammatikk på egen hånd* av Takeshi Okamoto (1993). Verken disse grammatikkene eller de engelskspråklige nevnt over, er skrevet på norsk, men har terminologi og eksempelsetninger også på norsk. Vi ser ikke bort fra at det kan finnes flere grammatikker for norsk skrevet på andre språk.

Arbeider som de vi har nevnt ovenfor, er framstillinger som kan fylle en viktig plass for den sammensatte gruppen som innlærere er. Nybegynnere som ønsker å lære norsk gjennom selvstudium trenger også systematiske oversikter over det norske språket. Noen av disse arbeidene beveger seg i retning av å være kontrastive grammatikker mellom norsk og det valgte språket, men har ikke (så) systematiske sammenligninger mellom språkene som de kontrastive grammatikkene som vi behandler i neste hoveddel. Først tar vi for oss nyere arbeider innen grammatikk for innlærere – på norsk.

Grammatikker for innlærere på norsk

Når det gjelder nyere grammatikker for innlærere av norsk skrevet på norsk, søker vi her å gi et innblikk i hvilket omfang vi finner slike grammatikker, når de kom, og vi ser litt på hva som skiller disse grammatikkene fra «ordinære skolegrammatikker», det vil si grammatikker skrevet for elever med norsk som morsmål.

Et tidlig større fonologisk arbeid innen andrespråksfeltet var den tidligere nevnte *Norsk fonetikk for utlendinger* (Strandskogen 1979). Hun skriver i forordet at det «er en øvingsbok i norsk fonetikk for utlendinger». I boka beskriver hun hvordan lydene i norsk artikuleres blant annet ved å knytte beskrivelsene til illustrasjoner med taleorganer, vokalfirkant. Tilhørende lydbånd angir uttalen i oppgavene i boka. Hun viser også hvordan lydene fungerer (fonologisk) i norsk. I boka sammenligner hun de norske lydene med lydene i utvalgte andre språk (engelsk, bosnisk/kroatisk/serbisk, hindi/urdu/panjabi, polsk, tyrkisk), og boka har oppgaver.

Den første større grammatikken på norsk for andrespråksinnlærere er Åse Berit Strandskogen og Rolf Strandskogens *Norsk grammatikk for utlendinger* (1980). Den er siden trykket i svært mange opplag (11. opplag i 2008). Den er skrevet med det uttalte mål å være en praktisk innføring i

grammatikk. Eksempler og oppgaver introduseres underveis. Forfatterne skriver i forordet at «[B]oka viser og forklarer språkbruk som erfaringsmessig er vanskelig for utlendinger.» Både det morfologiske og det syntaktiske preges av dette perspektivet. For eksempel vier de en del plass til å gjøre rekkefølgen til adverbial, verbal og subjekt eksplisitt i ulike eksempelsetninger og setningstyper, noe en ikke uten videre ville gjort i en grammatikk for morsmålstalere av norsk.

Kirsti Mac Donald har en omfattende produksjon av grammatikker for andrespråksinnlærere av norsk, i tillegg til bøkene og bidragene nevnt ovenfor under grammatikkarbeider for lærere i andrespråksfeltet. Den første grammatikken hun skrev for norsk som andrespråk ble utgitt i 1991, kalt *Norsk grammatikk for fremmedspråklige. Grunnbok*. (Mac Donald 1991b). Den hadde ungdom og voksne innlærere som målgruppe. Den var beregnet på elever i grunnskolen og i noen grad videregående opplæring. Den har også diverse arbeidsbøker tilknyttet verket, også for viderekomne innlærere. På samme tid utkom *Grammatikk i praksis* (Hefte A og Hefte B) (Mac Donald 1991a), til bruk i ungdomsskolen. Her er det ordklassene som behandles. Senere i artikkelen sammenligner vi denne med en grammatikk for ungdomsskoleelever med norsk som morsmål.

Arbeidsgrammatikk. Norsk som fremmedspråk kom i 1999. Den er en innføring i elementær norsk grammatikk, ment for ungdom og voksne innlærere på begynner- og mellomnivå. Boka er tilpasset nivået til Løp A modul 1 og 2 i *Opplæringsplan i norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere* (se Vox 2012). Både i denne og i Mac Donald (2009) *Norsk grammatikk: norsk som andrespråk*, legges det eksplisitt vekt på å beskrive de grammatiske strukturene og bruken av de ulike formene i et andrespråksperspektiv. Boka *Norsk grammatikk: norsk som andrespråk* er beregnet for voksne og ungdom som kan en del norsk fra før. I omtalen av boka står det at lærere som underviser i faget, også vil kunne ha nytte av læreverket. I tilknytning til boka er det et nettsted med selvinstruerende øvelser til hvert kapittel der innlærerne får direkte respons på svarene. Mange av oppgavene er med lyd. Verket har også en egen arbeidsbok. Når det gjelder vinkling og vektlegging, er boka bygd opp slik at ordklassene først gjennomgås, og deretter omtales setningsledd, setninger, og hvordan man knytter sammen setninger til større helheter. Det er lagt opp til overlapping mellom de to delene ordklasser og setninger, slik at brukerne får anledning til å se samme fenomen fra ulik synsvinkel.

Mac Donald (2011) er en grammatikk som er knyttet til læreverket *Norsk start*, for elever med norsk som andrespråk på grunnskolens ung-

domstrinn. Den er skrevet med tanke på elever som følger *Læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter* (Kunnskapsdepartementet 2007).

Av øvrige andrespråksgrammatikker etter 1979 nevner vi Liv Astrid Greftegreffs (1985, 2. utg. 2002 og 3. utg. 2012) *Enkel norsk grammatikk for fremmedspråklige elever*. Den er beregnet på elever i grunnskolens ungdomstrinn og videregående opplæring, i tillegg til voksne. Den dekker bøyingsmåter for de ulike ordklassene, i tillegg til syntaktiske spesielle forhold relevant for andrespråksinnlærere, som plasseringen av *ikke* og forskjellen på direkte og indirekte tale. Ann-Karin Furres (1997) *Nå forstår jeg! Norsk arbeidsgrammatikk for fremmedspråklige* har voksne innlærere, med og uten tidligere skolegang, som målgruppe. Den dekker morfologien for de ulike ordklassene, og av syntaktiske forhold er det leddsetninger som omtales. Den inkluderer blant annet en veiledning for læreren når det gjelder innlærere med liten skolegang. Eva Høgbergs (2000/2012) *Håndbok i grammatikk og språkbruk: norsk for innvandrere* er spesifikt tilrettelagt for løp A etter *Opplæringsplan i norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere* (VOX 2012).

Birgitte Fondevik Grimstad og Hilde Osdals (2007) *Nynorsk grammatikk for minoritetsspråklege. Forklaringar med arbeidsoppgåver* er i nynorsk språkdrakt, med målspråk nynorsk. Dette er den ene av to grammatikker som omhandler nynorsk. Den andre er Moen og Pedersen (1983) om nynorsk skrevet på engelsk, nevnt ovenfor. Grimstad og Osdal (2007) har ungdom og voksne som målgruppe. Boka omhandler morfologi og gir i tillegg forklaringer av ulike typer setninger, med setningsanalyse og tegnsetting. Det er oppgaver med fasit til de ulike temaene.

Kort sammenligning av en andrespråks- og en morsmålsgrammatikk for ungdom

Diskusjonen i tilknytning til grammatikkene skrevet for lærere i andrespråksfeltet viste at det var visse forskjeller i perspektiv og utvalg mellom grammatikker for andrespråkslærere og grammatikker for morsmålsbrukere. Om vi foretar en sammenligning mellom en grammatikk for morsmålsbrukere av norsk og en grammatikk for innlærere av norsk, finner vi forskjeller av samme type. Her sammenligner vi to grammatikker som henvender seg til samme aldersgruppe, og viser forskjeller mellom dem gjennom en kort omtale av ordklassebeskrivelsene i dem. Den ene

grammatikken er den tidligere nevnte grammatikken for elever i grunnskolen *Grammatikk i praksis Hefte A og B* (Mac Donald 1991a). Den andre er en grammatikk for elever med norsk som førstespråk, *Norsk grammatikk for 8.–10.trinn* av Torunn Eide og Torill Wiiger Tørjesen (2009).

Begge grammatikkene er bygd opp slik at eleven først blir kort presentert for en grammatisk regel eller en beskrivelse av et grammatisk forhold. Etter hvert introduserte tema følger mange oppgaver som kan skrives rett inn i boka. Men utover denne formligheten i struktur finner vi en del forskjeller: De to grammatikkene har ulikt perspektiv, og dermed blir omtalene av grammatiske trekk også ulike. Tilnærmingen og vektlegging i Mac Donald (1991a) er i forordet, som tidligere nevnt, eksplisitt uttrykt å være annerledes enn tilsvarende beskrivelser for elever med norsk morsmål. I boka finner vi eksempler på dette. Blant annet finner vi at eiendomspronomen (som var betegnelsen i 1991) får en tilleggsbeskrivelse med hensyn til plassering foran eller bak substantivet (*Læreren glemte sine bøker* versus *Læreren glemte bøkene sine*), mens plasseringen av eiendomsordene (som er betegnelsen etter NRG i 1995) ikke er kommentert i Eide og Tørjesen (2009) selv om de ulike eksemplene viser plassering både foran og bak substantivet (*Det er hans limousin* versus *Bilene deres blir beundret i nabolaget*). Mac Donald har i forordet til sin grammatikk viet litt over en side til kontrastive kommentarer, under overskriften «Noen vanlige vanskeligheter», der hun kort skisserer noen forhold som finnes på norsk, men ikke er slik i alle språk. Eksempler på dette er bestemt og ubestemt artikkel og plasseringen av disse, bøyning av verb og bruken av verbene *være* og *ha*. Av kontrastiv tilnærming har Eide og Tørjesen (2009) lagt inn bare en oppgave med personlige pronomen der elevene skal skrive inn de tilsvarende engelske pronomenene ved siden av de norske som er oppgitt i oppgaven. Denne ansatsen til kontrastivt perspektiv i en morsmålsgrammatikk kunne eventuelt vært utvidet til å inkludere oppgaver knyttet til bokmål-nynorsk eller muntlig-bokmål, for eksempel, noe som ville ha passet godt med det kontrastive perspektivet som trekkes inn flere steder i læreplanen i norsk (Kunnskapsdepartementet 2006 *Kunnskapsløftet*, norskplanen revidert 2013).

Grammatikkene for voksne innlærere av norsk er relativt avanserte og omfattende, slik Mac Donald (2009) er et eksempel på, mens både Mac Donald (2011), for unge innlærere av norsk, de omtalte Mac Donald (1991a) for andrespråksinnlærere i ungdomsskolen og Eide og Tørjesen (2009) for morsmålstalere av norsk på ungdomstrinnet, er mindre i omfang. De

sistnevnte holder seg på et relativt enkelt nivå, med mye vekt på oppgaver knyttet til hver (kort formulerte) regel. For begge typene grammatikkfremstillinger gjelder det at de er ment for eldre elever enn barnetrinnet. Dette kan ha å gjøre med hva en mener er hensiktsmessig didaktisk, en problemstilling som også omtales i artikkelen om didaktikk i grunnskolen i dette nummeret (Tonne og Palm, dette nummer).

I siste hoveddel av artikkelen tar vi for oss arbeider der norsk grammatikk kontrasteres med et utvalgt annet språk.

Norsk i et sammenlignende perspektiv – kontrastive grammatikker

«En kontrastiv grammatikk belyser hvilke vesentlige forskjeller som består mellom to eller flere språk» heter det i vaskeseddelen til den første kontrastive grammatikken for norsk, som ble utgitt i 1979 (Bruland, Nguyen og Andersen 1979). I en artikkel i *Norsklæreren* året etter sies det at en kontrastiv grammatikk er en sammenligning av to språk gjort med tanke på språkundervisning (Andersen og Bruland 1980: 41). De to forfatterne var tilknyttet Fonetisk institutt ved Universitetet i Bergen, og de hadde også undervist vietnamesiske flyktninger. Bakgrunnen for utgivelsen av en norsk-vietnamesisk grammatikk var at Friundervisningen i Bergen hadde fått en betydelig andel vietnamesiske innlærere som følge av en relativt stor flyktningestrøm mot slutten av 1970-tallet, og lærere følte behov for kunnskap om språket deres «for lettere å forstå flyktningenes problemer med norsk», som det heter i forordet. De to lærerne Johan Bruland og Øivin Andersen samarbeidet med den vietnamesiske lingvisten Nguyen Thien Co, og ifølge forfatterne var det dette samarbeidet som gjorde det mulig å lage en vietnamesisk-norsk kontrastiv grammatikk. I årene som fulgte, ble det skrevet kontrastive grammatikker for flere språk. De første var en samling på fire studier, serbokroatisk, arabisk, tyrkisk og urdu / hindi / panjabi kontrastert mot norsk, redigert av Anne Hvenekilde og forfattet av forskere med de respektive språkene som spesialområde (Hvenekilde 1980). I de neste tiårene ble det utgitt en lang rekke kontrastive beskrivelser, i alt har norsk blitt kontrastert mot 21 ulike språk: albansk, arabisk, berbersk, filipino, hindi, kinesisk, litauisk, nederlandsk, panjabi, persisk, polsk, russisk, serbokroatisk, somali, spansk, swahili, tamilsk, thai, tyrkisk, urdu og vietnamesisk. I tillegg til disse studiene der norsk sammenlignes med ett annet språk, er det en bok (Lie 1990, 1993, 2005) og en artikkel (Mac Donald og

Ryen 2003, 2008) der sentrale trekk i norsk grammatiske, ses i lys av flere ulike språk. I en artikkel av Jon Erik Hagen fra 1989 behandles trekk i norsk fonologi, morfologi og syntaks i et språktypologisk perspektiv. Boka *Global grammatikk. Språktypologi for lærere* (Næss 2011) gir språktypologiske beskrivelser av norsk sammen med en rekke andre språk (jf. også omtale av denne boka ovenfor).

Målgrupper for kontrastive grammatikkarbeider

Målgruppe for de kontrastive beskrivelsene har først og fremst vært lærere som underviser innlærere med det aktuelle språket, noen forfattere nevner dessuten en udefinert gruppe av «andre som forhåpentlig også vil ha utbytte av boka» (Husby 1999, 2001). Ladrero (1990) mener at den norsk-spanske grammatikken hun har skrevet, også kan være nyttig for nordmenn som ønsker å lære seg spansk. Det finnes også noen arbeider som primært er rettet mot dem som lærer seg norsk (Wiull 2006, 2007, 2008, 2009, 2010), og Husby og Jin (2006:8) som har to målgrupper, «norske lærere som underviser kinesere i norsk som andrespråk» og «kinesiske studenter som skal lære norsk». I NOA er det publisert noen artikler som inneholder kontrastive grammatiske beskrivelser. Målgruppe for dette tidsskriftet er lærere og forskere. For øvrig har nok forskere vært lesere som har falt inn under den udefinerte gruppa av lesere som «forhåpentligvis vil ha utbytte av boka» (se ovenfor). De kontrastive grammatikkene har gitt også forskere nye innsikter i mange språk som ellers har vært lite tilgjengelige. Arbeidene gir språktypologisk innsikt, og at norsk ses utenfra gir større forståelse også for ens eget språk.

Temaer for kontrastive grammatikkbeskrivelser

Felles for de kontrastive beskrivelsene er at de fokuserer på hovedområder som anses vanskelige for norskinnlærere. Hva som anses som vanskelig, er ofte knyttet til erfaringer forfatterne har fått ved selv å undervise innlærere fra den aktuelle språkgruppa, for eksempel Dannemark (1996) som sier at han i framstillinga særlig har lagt vekt på forskjeller som han har sett skaper problemer i praktisk språkopplæring for innlærere med latvisk som førstespråk (Dannemark 1996: 106). Eller forfatterne kan bygge på egne erfaringer fra samtaler med innvandrere, samtidig som de også «bygger på feilanalyser av norsk talt eller skrevet av innvandrere i Norge» (Hvenekilde

1980: Forord). For noen har blant annet deres egen erfaring med å lære seg norsk vært motivasjon for arbeidet (f.eks. Biskup 1988, Grønland 1992).

Felles for de kontrastive grammatikkene er at de behandler både fonologi, morfologi og syntaks. I tillegg har noen av arbeidene korte omtaler av ordforråd og samtaleformer. Innenfor hovedområdene er det noen grammatiske kategorier som er felles for de kontrastive beskrivelsene, uansett hvilket språk norsk kontrasteres mot. I fonologi fokuseres det på det norske vokalsystemet, og særlig de markerte fremre vokalene /y/, /ø/, /u/ og vokalkvantitet. Konsonantsystemet behandles også i alle, og de fleste har med noe om prosodi. (Fonologi kommer vi tilbake til i et eget avsnitt nedenfor). I morfologi er det substantivets genus, bestemthet og samsvarsbøyning som står i fokus. Verbenes tempusformer beskrives med spesiell vekt på hvordan norsk uttrykker fortid og framtid. Dessuten omtales adjektiv, pronomer og preposisjoner, og noen av de kontrastive studiene omhandler også tallord. Under syntaks er det gjennomgående ordstillingsmønstre i hel- og leddsetninger som sammenlignes med setningsstrukturer i det aktuelle språket. At de samme områdene beskrives i ulike kontrastive grammatikker, gjenspeiler hva som er markerte språktrekk i norsk, og mange slike trekk antas å by på utfordringer for innlærere uansett språkbakgrunn. I noen grammatikker behandles i tillegg mer spesifikke trekk, som forventes å skape spesielle problemer nettopp for de språkinnlærerne forfatterne er opptatt av. Dette gjelder for eksempel omtale av konsonantforbindelser når norsk kontrasteres mot vietnamesisk (Bruland m.fl. 1979, Rosén 2001), eller beskrivelse av indirekte tale i hindi/urdu/punjabi – norsk kontrastiv grammatikk (Kristiansen 1980, 1990).⁵ De nevnte trekkene er sentrale i norsk, men fraværende i de nevnte språkene.

Omtrent samme hovedområder og samme oppbygging som i de fleste av de litt større studiene finner vi også i tre mindre artikler. I den ene er det norsk og polsk som kontrasteres (Biskup 1988), i den andre sammenlignes norsk og russisk (Grønland 1992), og den tredje tar for seg latvisk og norsk (Dannemark 1996). For russisk finnes det også artikler som fokuserer på ett bestemt språktrekk (Cirkova 1992, Altermark 2003). Disse og to artikler der norsk og nederlandsk sammenlignes (Alkema 1991 og 1993), kommer vi tilbake til nedenfor.

Det er relativt store variasjoner når det gjelder hvor stor andel hvert av de to språkssystemene får i de ulike grammatikkene. En kunne tenke seg at dette gjenspeiler seg i tittelen på de kontrastive beskrivelsene, siden det i noen er norsk som settes opp først, i andre er det det språket som norsk

sammenlignes med som får denne plassen. Det synes imidlertid som om rekkefølgen språkene nevnes i er tilfeldig. I de fem kontrastive grammatikkene i Hvenkilde 1990 nevnes norsk sist, f.eks. «Serbokroatisk – norsk kontrastiv grammatikk» (Mønnesland 1990) og «Arabisk – norsk kontrastiv grammatikk» (Mejdell 1990). Det er norsk grammatikk og vansker innlærere har med fenomen i norsk som er utgangspunkt når språkene sammenlignes, men beskrivelsen av norsk har fått noe varierende plass. I den førstnevnte har beskrivelsen av norsk fått relativ stor plass, i den sistnevnte er omtalen av norsk mer beskjeden. I *Spansk-norsk kontrastiv grammatikk* (Ladrero 1990) presenteres de grammatiske trekkene gjennomgående parallelt for de to språkene, og norsk er oppstilt først. I *Norsk-persisk kontrastiv grammatikk* (Husby 1989) derimot er persisk det dominerende språket, norsk har fått langt mindre plass. For eksempel er det bare det persiske vokalsystemet som illustreres gjennom en vokalfirkant, i Mønnesland (1990) og Ladrero (1990) presenteres vokalsystemet gjennom vokalfirkanter både for norsk og det språket som norsk kontrasterer mot. Et annet sentralt tema i de fleste kontrastive grammatikker er norsk setningsstruktur. Dette er ikke tematisert i den norsk-persiske grammatikken utover en omtale av plassering av nekting i persisk versus norsk.

Det er også noen beskrivelser som har fått en tittel der norsk ikke nevnes. Dette gjelder Husbys innføringer i albansk (1994), filipino (2000), somali (2004) samt Husbys vietnamesiske grammatikk (1991) og Olaf Husby og Elisabeth W. Silvas tamilske grammatikk (1992). I noen av disse arbeidene er beskrivelsen av norsk mindre omfattende enn i de tidligere nevnte, og ofte beskrives et fenomen uten at det refereres til tilsvarende fenomen i norsk, som f.eks. i omtalen av verb i innføringen i somali og av substantiv og passiv i den tamilske grammatikken. I andre tilfeller er det kontrasteringer som gir plass til begge språk som når Husby skriver om vokalsystemet eller bruker setningsskjema for norsk som utgangspunkt for å snakke om setningsstruktur i vietnamesisk. Som det framgår av forordene, er målgruppen for disse grammatikkene den samme som for de øvrige, nemlig norsklærere som underviser norsk for brukere av de aktuelle språkene. Men i de tilfellene der beskrivelsen av norsk er mer beskjeden, må leseren i større grad selv skaffe seg eller aktivere sine kunnskaper i norsk og foreta sammenligninger.

En annen forfatter som ikke nevner «norsk» i tittelen, er Victoria Rosén (2001). Hun har kalt sitt arbeid *Vietnamesisk. En kontrastiv og typologisk introduksjon*. Hun sier for øvrig i forordet at boka «ikke er en grammatikk,

men en kort introduksjon til vietnamesisk». Vietnamesisk er det språket som oftest har blitt beskrevet i kontrastive arbeider. I tillegg til de nevnte publikasjonene (Bruland m.fl. 1979, Husby 1991 og Rosén 2001) har Ellen Andenæs (1984) skrevet en artikkel med tittelen «Vietnamesisk og norsk språkstruktur», og Hans Olaf Wiull (2007) har forfattet et arbeid om forskjeller mellom norsk og vietnamesisk, dette er først og fremst tenkt som et hjelpemiddel for vietnamesere som ønsker å lære norsk (se nedenfor). Alle disse arbeidene omhandler de samme grammatiske hovedområdene som andre kontrastive beskrivelser, det vil si fonologi, morfologi og syntaks, men i ulikt omfang og med noe ulikt fokus. Når det gjelder uttale, omtaler Andenæs bare tonemer, lydsystemet går hun ikke inn på fordi «det er godt beskrevet hos Bruland m.fl.» (Andenæs 1984: 176). På den annen side har hun eksplisitt omtale av både norsk og vietnamesisk i et språktypologisk perspektiv. Hos Rosén har språktypologi fått et eget kapittel. Som Rosén skriver i innledningen, er vietnamesisk sannsynligvis det innvandrerspråket som er mest ulikt norsk. Det finnes mange måter å typologisere språk på, sier Rosén (s. 39) og behandler deretter tre av de områdene hun anser for mest aktuelle for vietnamesisk: vietnamesisk som et SVO-språk, som et tema-prominent språk og som et isolerende språk.

Hvordan beskrive språk som er svært forskjellige?

Både Rosén og Andenæs, og også Husby, har et eget kapittel om klassifikatorer, en ordgruppe som ikke finnes i norsk. Dette er et eksempel på utfordringer forfattere – og lesere møter når språk som er svært forskjellige skal sammenlignes. Det trengs ganske omfattende forklaringer og god bruk av eksempler for å forstå slike forskjeller. I dette tilfellet finnes det altså en ordklasse i vietnamesisk som vi ikke har i norsk, men utfordrende er det også når vi har ordklasser som er fraværende i det kontrasterende språket. Et eksempel her er ordklassen adjektiv i norsk der vietnamesisk ikke har en tilsvarende ordklasse. Det vi omtaler som adjektiv er en undergruppe av verb, tilstandsverb, i dette språket. Dessuten er vietnamesisk et monosyllabisk språk, det innebærer at ingen ord har bøyning mens i norsk derimot er nettopp bøyningsmåten et kjennetegn på adjektiv. For å sammenligne de to språkene må en da bruke to andre kategorier som kan brukes i definisjon av ordklasser nemlig semantikk og ordstilling (jf. Husby 1991: 123, Rosén 2001: 27).

Når det er så store forskjeller mellom språk, gir det også utfordringer for organisering av innholdet i en kontrastiv grammatikk, og det reiser

spørsmål ved hva grammatiske trekk skal kalles. Husby har løst det til dels ved å bruke anførselstegn når han har kapitler om «adverb» og «preposisjoner», til dels ved å la vietnamesisk grammatikk være styrende ved ikke å ha et kapittel med adjektiv i tittelen, men isteden å ha et eget kapittel for tilstandsverb. Bruland m.fl. derimot bruker tradisjonelle norske benevnelser for ordklasser i sin kontrastive grammatikk. Vietnamesisk er, som nevnt, et språk som står svært fjernt fra norsk, men det finnes også utfordringer ved sammenligning mellom norsk og flere andre språk, for eksempel ved den grammatiske kategorien aspekt som finnes i blant annet slaviske språk, men ikke i norsk, eller at mange språk, blant andre polsk og russisk, ikke markerer bestemthet gjennom bruk av bøyning eller artikler, men først og fremst gjennom hvordan informasjon struktureres i en setning. Noen artikler som behandler enkelttrekk i norsk i et kontrastivt perspektiv, omhandler nettopp slike problemområder. Det er dette vi skal se på i det følgende.

Kontrastive beskrivelser som omhandler enkelttrekk

Som nevnt tidligere, finnes det noen kontrastive arbeider som bare tar for seg ett språklig fenomen. I to av disse artiklene er det norsk og russisk som sammenlignes. Den ene behandler aksjonsart i norsk – aspekt i russisk (Cirkova 1992), den andre sammenligner fortellende og presenterende setninger i russisk og norsk (Altermark 2003). Begge forfatterne kan bygge på egne erfaringer blant annet både som innlærere av norsk som et andrespråk og som lærere.

Hinka Alkema, som har undervist norsk ved nederlandske universitet i en årrekke, bygger på sin erfaring med nederlandske studenters usikkerhet rundt artikkelbruk i norsk når hun skriver to artikler der hun sammenligner norsk og nederlandsk, én om likheter og forskjeller i bruk av ubestemt artikkel (Alkema 1991) og én om naken form av substantivet på norsk i objektsform og i preposisjonsfrase. Som utgangspunkt tar hun artikkelbruk i nederlandsk standardspråk og undersøker hvordan norsk «avviker» fra nederlandsk (Alkema 1993: 1). I begge artiklene har hun en gjennomgang av hvordan norske grammatikker presenterer det aktuelle språktrekket, og artiklene har en rekke autentiske eksempler fra norske medier som illustrerer bruk.

Uttrykk for aksjonsart i norsk representerer et stort problem for russiske og slaviske norskstuderende, og særlig for viderekomne som studerer norsk litteratur, skriver Raisa Cirkova (1992). Å forstå hvilken aksjonsart som uttrykkes i en setning, er en forutsetning for å forstå betydningssinnholdet. I

artikkelen gir hun en analyse av ulike «uttrykksmidler i norsk som brukes for å markere måten en handling foregår på, og det russiske verbets evne til å uttrykke aksjonsart» (s. 56). Hun gir også en presentasjon av de to begrepene aspekt og aksjonsart. Mange eksempler er hentet fra norsk litteratur.

Eksempler fra norsk litteratur er det også i artikkelen til Tatjana Altermark (2003) om fortellende og presenterende setninger i russisk og norsk. I artikkelen beskriver hun, som hun sier, «ordstillingens funksjon i russisk basert på en kontrastiv analyse av enkle toleddede umarkerte fortellende setninger som grunnleggende enhet» (s. 81). Analysen har norsk, morsmålet til de studentene hun underviser, som referanse. Ulik rekkefølge av subjektdelen og verbaldelen i russiske setninger drøftes og kontrasteres mot konstruksjoner i norsk. Dette berører da i tillegg til setningsstruktur også sentrale temaer i norsk grammatikk som *det*-setninger og bestemthet.

Målgruppe for de artiklene vi har presentert i dette avsnittet, er lesere av tidsskriftet NOA, det vil si at primærgruppene er lærere og forskere tilknyttet fagfeltet norsk som andrespråk. Arbeidene vi omtaler i neste avsnitt har derimot norskinnlærere med ulike morsmål som målgrupper.

Bli bedre i norsk – er hovedtittelen på seks arbeider forfattet av Hans Olaf Wiull i perioden 2006 – 2010, Arbeidene tar for seg norsk kontrastert mot henholdsvis *somali*, *hindi*, *vietnamesisk*, *persisk*, *thai* og *swahili*. Den grunnleggende tanken bak arbeidene, sier Wiull, er å lage et hjelpemiddel for innlærere som er (noe) viderekommende i norsk. Arbeidene er utgitt av VOX, og de knyttes opp mot nivå A2 og B1, spor 2 og 3 i opplæringen av voksne innlærere (se f.eks. Wiull 2010). Felles for disse arbeidene og de kontrastive grammatikkene vi har sett på tidligere, er at de beskriver sentrale trekk ved lydsystemet og ulike ordklasser. Når det gjelder setninger, omtales noen setningstyper, slik som fortellende setning, spørsmål samt relativsetninger og *at*-setninger, men omtale av inversjon og plassering av nektingsadverb i hel- og leddsetninger, som er sentralt i tidligere omtalte kontrastive grammatikker er fraværende. Ulikheter i struktur må primært leses ut av parallelle eksempelsetninger på norsk og de respektive språkene.

Fonologiens plass i kontrastive studier

Kontrastiv analyse synes i særlig grad å egne seg ved behandling av fonetiske forhold hevder Andersen og Bruland i en artikkel i *Norsklæreren* i 1980. Dette begrunnes med at «overføringer av former i morsmålet til det fremmede språket synes å være mer konsekvent og fullstendig innen uttale enn hva tilfellet er innen grammatikk» (Andersen og Bruland 1980: 42). I deres egen kontrastive grammatikk, utgitt året før artikkelen, omhandler

fonologien vokaler og konsonanter og har fått overskriften «Lydlære». I alle de kontrastive beskrivelsene vi har omtalt, er det gitt plass til fonologi, også i de kortere artiklene som tar for seg generelle grammatiske trekk. Generelt vies det mer plass til fonologi i senere enn i tidlige kontrastive grammatikker. For eksempel inneholder alle artiklene i Hvenekilde 1990 et eget kapittel om lydsystemet med underavsnitt om vokaler, konsonanter, stavelses- og ordstruktur, trykk og intonasjon. I 1980-utgaven hadde fonologi fått en beskjedne plass og inneholdt bare korte omtaler av vokaler, konsonanter og intonasjon (Mønnesland 1980, Hovdhaugen 1980, Kristiansen 1980) eller bare omtale av vokaler og konsonanter (Mejdell 1980). Blant alle de kontrastive beskrivelsene er det for øvrig bare Medjells (1980) og Dannemarks (1996) som ikke omtaler prosodi.

Det finnes bare to kontrastive studier som i sin helhet er viet fonologi. Den ene er en større studie som omhandler thainorsk, den andre en artikkel der polsk og norsk kontrasteres. Det første av disse arbeidene *Thai-norsk. Kontrastiv fonologisk analyse med henblikk på undervisning i norsk som andrespråk*, forfattet av Hilde Andersen, ble utgitt som et eget nummer av tidsskriftet NOA i 1986. Det er basert på Andersens hovedoppgave med samme tittel. Dette arbeidet er ganske enestående innen andrespråkfeltet i Norge, ved at det både er en kontrastiv fonologisk studie⁶ og ved at det er et hovedfagsarbeid med et klart pedagogisk formål: «Hovedhensikten er å formidle bakgrunnskunnskap til lærere som underviser i norsk som andrespråk og spesielt til dem som har thailandske elever.» I samsvar med et slikt mål gir Andersen på bakgrunn av sin kontrastive analyse også konkrete råd til lærere, for eksempel gir hun forslag til hvordan lærere kan arbeide med vokalprogresjon for thailandske elever i grunnleggende lese- og skriveopplæring (s. 21), og hvordan en kan trene *v*-lyden, som ikke finnes i thai, ved å ta utgangspunkt i *f*-lyden som finnes i begge språk (s. 48).

I 2014 kom artikkelen «Norsk fonologi – en utfordring for polske innlærere» (Skommer 2014). Artikkelen inneholder en analyse av utfordringer polske innlærere møter «når de forsøker å oppnå komplett fonologisk kompetanse på norsk» (s. 67). I tillegg inneholder artikkelen grundige kontrastive beskrivelser av vokalsystemet og konsonantsystemet i norsk og polsk samt en beskrivelse av suprasegmentale trekk i de to språkene. På bakgrunn av analysene konkluderer Grzegorz Skommer med at vansker for polske innlærere først og fremst er knyttet til realisering av vokalkvantitet og -kvalitet som er sterkt forbundet med prosodiske egenskaper i norsk (Skommer 2014: 82).

Som denne oversikten har vist, er kontrastiv fonologi godt integrert i de kontrastive grammatikkene. For øvrig vitner tidsspennet mellom Andersens og Skommers arbeider om at fonologi, som ifølge Andersen og Bruland «i særlig grad» egner seg for kontrastiv analyse, hatt liten plass innenfor andrespråksfeltet.

Et didaktisk perspektiv på kontrastive studier

Som det framgår av forordet til den norsk – vietnamesiske kontrastive grammatikken (Bruland m.fl. 1979), var bakgrunnen for utgivelsen av boka behov for kunnskaper som kunne gi lærere forståelse for innlæreres problemer med norsk. Dette var drivkraften også bak mange andre arbeider. Hvenekilde (1980) bygger på materiale som opprinnelig ble laget som studiemateriell for deltakere på et lærerkurs i regi av Voksenopplæringsrådet. I sin artikkel fra 1984 hevder Andenæs at i andrespråksundervisning «er viten om elevenes morsmål et av lærerens beste hjelpemidler. Jo mer viten vi har, desto mer effektivt kan vi legge opp undervisningen» (Andenæs 1984: 178). Rosén (2001) sier i forordet at boka forhåpentligvis vil gi forståelse for hvilken utfordring det må være for vietnamesere å lære seg norsk. Nokså gjennomgående er de kontrastive arbeidene altså ikke tenkt for innlærere av norsk, men som et tilbud til læreren om nye kunnskaper om språkstrukturer i norsk og språkene til mange av dem som skal tilegne seg norsk som et andrespråk, og som et hjelpemiddel for bedre tilrettelegging av andrespråksundervisningen.

Avslutning

Som vist i denne artikkelen, er det utgitt en rekke grammatiske beskrivelser av ulike slag knyttet til (fremmed- og) andrespråksfeltet. Hovedtyngden av slike arbeider har blitt utgitt i tida fra slutten av 1970-tallet. Dette faller sammen med at det har vært en relativt sterk økning i antall innvandrere og flyktninger i Norge. Mange av arbeidene ble til fordi det var behov for nye kunnskaper og ny innsikt i språk og språklæring både blant lærerutdannere og lærere i skolen. Norsk grammatikk måtte forklares på andre måter enn det en kan gjøre til innfødte brukere av språket, som allerede har det grammatiske skjønnet som morsmålsbrukere i et språksamfunn har. Nye perspektiver på norsk kommer til uttrykk både i helhetlige grammatikker

og i mindre artikler. Et helt sentralt bidrag til en forståelse av norsk språk og av mange språk som andrespråksinnlærere brakte med seg, er en rekke kontrastive studier, som i alt dekker 21 ulike språk. Beskrivelsene er viktige og gir innsikter både for lærere, innlærere og forskere, og det vil stadig være behov for nye arbeider. Dette gjelder kontrastive beskrivelser av innlærerspåk, som ikke alt er beskrevet, blant annet som hjelpemiddel for tilrettelegging av norskundervisning. Det gjelder også større grammatiske beskrivelser og analyser som kan gi økt forståelse for norsk språk, både blant lærere og forskere.

Noter

1. Begrepet *norsk som fremmedspråk* ble allerede på midten av 1980-tallet i stor grad erstattet av *norsk som andrespråk*, som også ble navnet på undervisnings- og forskningsfeltet (se Golden, Kulbrandstad og Tenfjord 2007). Slik de to begrepene fremmedspråk og andrespråk oftest brukes i dag, knyttes *andrespråk* til om man lærer språket i en kontekst der språket er i bruk, og *fremmedspråk* knyttes til læringskontekster der man først og fremst lærer språket utenfor en slik kontekst, for eksempel i et klasserom. *Andrespråk* brukes likevel også som en fellesbetegnelse for disse to typene språklæring. Golden, Mac Donald og Ryen valgte å ha, og beholde, navnet *fremmedspråk* i tittelen siden målgruppe for grammatikken også var og er studenter som studerte norsk i utlandet eller for en kortere periode ved norske universitet.
2. Prisme-prosjektet ble etablert i forbindelse med utviklingen av et nytt fjernundervisningstilbud i norsk som andrespråk ved Universitetet i Bergen (jf. Golden, Kulbrandstad og Tenfjord 2007).
3. I og med at andrespråksfonologien lett beveger seg inn i sammenligninger mellom språk og ofte beskriver lydlige trekk ut fra hvor sjeldne eller vanskelige de er for innlærere av språket, veksler en gjerne mellom fonologiske og fonetiske beskrivelser i arbeidene. Selv om vi i denne artikkelen først og fremst forholder oss til systematiske språklige beskrivelser av norsk, for lydlærens del altså norsk fonologi, er det viktig å tenke på at «[f]onologien handler [...] om hvordan de ulike språkene i verden utnytter fonetikken.», som Harnæs (2008: 184) uttrykker det. Dermed trekkes fonetiske beskrivelser inn i noen sammenhenger, og termen fonetikk brukes i noen grad i lærebøker og oversiktsverk både for lærere og for innlærere.
4. Etter søk gjennom blant annet Oria.no.
5. Kristiansens artikkel ble første gang utgitt i *Mellom to språk. 4 kontrastive språkstudier for lærere* (Hvenekilde 1980 red.). De andre artiklene i boka omhandler serbokroatisk (Mønnesland), arabisk (Mejdell) og tyrkisk (Hovdhaugen). I 1990 kom denne boka i en endret og utvidet utgave og med ny tittel: *Med to språk: fem kontrastive språkstudier for lærere*. Den nye utgaven inneholder artikler om de samme fire språkene som boka fra 1980, kapitlet om tyrkisk – norsk fikk ny forfatter (Hovdhaugen i 1980, Bredemoen i 1990). I tillegg har det kommet med en berbersk-norsk kontrastiv grammatikk (Theil Endresen).

6. Ifølge Golden m.fl. 2007 var det bare fem hovedoppgaver og et doktorgradsarbeid innen feltet norsk som andrespråk der fonologi hadde vært tema. Så vidt vi har kunnet registrere, har det ikke kommet større forskningsarbeider med fonologi som tema etter den tid.

Litteratur

- Alkema, Hinka 1991. Ubestemt artikkel på norsk og nederlandsk: likheter og forskjeller. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 14, 45–71.
- Alkema, Hinka 1993. Han kjøper ikke ny dress, men nytt slips med dristige blomstermotiv. Om naken form av substantivet på norsk. I *NOA norsk som andrespråk* nr. 16, 1–22.
- Altermark, Tatjana 2003. Fortellende og presenterende setninger i russisk og norsk. I *NOA norsk som andrespråk* nr. 24, 81–108.
- Andenæs, Ellen 1984. Vietnamesisk og norsk språkstruktur. I A. Hvenekilde og E. Ryen (red). «*Kan jeg få ordene dine, lærer?*». Oslo: LNU/Cappelen.
- Andersen, Hilde 1987. *Thai – norsk. Kontrastiv fonologisk analyse for lærere som underviser i norsk som andrespråk*. *NOA norsk som andrespråk*, nr. 4, 1–80.
- Andersen, Terje og Johan Bruland 1980. Norsk for fremmedspråklige elever. Praktisk undervisningsmetodikk. I *Norsklæreren* 4, 39–45.
- Andersen, Terje, Berit Halvorsen og Åse-Berit Strandskogen 1984. *Norsk Fonetikk for Utlendinger, Bergensdialekten: Bearbeidelse og tilrettelegging av Å.B. Strandskogen, Norsk fonetikk for utlendinger*. Skriftserie Universitetet i Bergen. Institutt for fonetikk og lingvistikk. Bergen, Årg. 15.
- Bergreen, Harald og Kari Tenfjord 2003. *Andrespråklæring*. Oslo: Gyldendal akademisk. (2. utg., 1. utg. 1999)
- Berulfsen, Bjarne 1963. *Norwegian grammar*. Oslo: Aschehoug.
- Berulfsen, Bjarne og Công Linh Pham 1993. *Vân pham Na Uy. Norsk grammatikk på vietnamesisk* [Fyllingsdalen] : [P. C. Linh]
- Biskup, Zofia 1988. Noen grunnleggende forskjeller mellom polsk og norsk. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 6, 1–22.
- Bjørkavåg, Lise Iversen, Anne Hvenekilde og Else Ryen (red.) 1990. «*Men hva betyr det, lærer?*» *Norsk som andrespråk. Fagdidaktiske bidrag*. Oslo: LNU/Cappelen.
- Brendemoen, Bernt 1990. Tyrkisk – norsk kontrastiv grammatikk. I A.

- Hvenekilde (red.) *Mellom to språk. 5 kontrastive studier for språklærere*. Oslo: Cappelen.
- Bruland, Johan, Nguyen Thien Co og Øivin Andersen 1979. *Norsk – vietnamesisk kontrastiv grammatikk*. Oslo: Friundervisningens forlag.
- Cirkova, Raisa 1992. Aksjonsart i norsk – aspekt i russisk. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 15, 56–100.
- Dannemark, Nils 1996. Latvisk og norsk – ei stutt samanlikning. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 19, 106–129.
- Eide, Torunn og Torill W. Tørjesen 2009. *Norsk grammatikk*. Oslo: Cappelen Damm.
- Eikeland, Peter J. 1920. *Norsk grammatik med eksempler og oppgaver for skolen og til selvstudium*. Minneapolis: Augsburg publishing house.
- Endresen, Rolf Theil 1990. Berbersk – norsk kontrastiv grammatikk. I A. Hvenekilde (red.) *Mellom to språk. 5 kontrastive språkstudier for lærere*. Oslo: Cappelen.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fjeldstad, Anton 1972. *Lærebok i norsk for svensker*. Studentlitteratur.
- Foss, Frithjof 1858. *Norwegian grammar: with exercises in the Norwegian and English languages and a list of irregular verbs*. Christiania: Mallings.
- Furre, Ann-Karin 1997. *Nå forstår jeg! Norsk arbeidsgrammatikk for fremmedspråklige*. Vollen: Tell forlag.
- Golden, Anne 1990. En oversikt over prefiks og suffiks som brukes i norsk. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 6, 61–77.
- Golden, Anne 1990. Indirekte tale og tanke. I A. Golden, K. Mac Donald, G. Jønsberg, B. Michalsen og E. Ryen 1990. *Hva er vanskelig i grammatikken?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Golden, Anne 1990. Sammensatte ord. I A. Golden, K. Mac Donald, G. Jønsberg, B. Michalsen og E. Ryen 1990. *Hva er vanskelig i grammatikken?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Golden, Anne, Kirsti Mac Donald og Else Ryen 2014. *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget. (4. utg., 1. utg. 1988)
- Golden, Anne, Kirsti Mac Donald, Grete Jønsberg, Bjørg Michalsen og Else Ryen 1990. *Hva er vanskelig i grammatikken?* Oslo: Universitetsforlaget
- Golden, Anne, Lise Iversen Kulbrandstad og Kari Tenfjord 2007. Norsk andrespråksforskning – utviklingslinjer fra 1980 til 2005. I *NORDAND*

- Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning*, årg. 2, nr. 1, 5–42.
- Greftegreff, Liv A. 1985/2002/2012. *Enkel norsk grammatikk for fremmedspråklige elever*. NKS-forlag. (2. utg. 2002 og 3. utg. 2012)
- Grimstad, Birgitte F. og Hilde Osdal 2007. *Nynorsk grammatikk for minoritetsspråklege. Forklaringar med arbeidsoppgåver*. Volda: HVO, nynorsksenteret. Hentet ut fra <http://www.nynorsksenteret.no/grammatikk/>
- Groth, P. 1894. *A Danish & Dano-Norwegian grammar*. Boston: D.C. Heath & co.
- Grønland, Elena 1992. Hva er vanskelig for russisktalende studenter i norsk grammatikk? I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 15, 39–55.
- Gundersen, Dag 2009. *Dansk Store norske leksikon*. Foreningen SNL.
- Hagen, Jon Erik 1989. Språklikhet og språkforskjellighet. I *Kontaktblad for norsk som andrespråk/fremmedspråk i Norge*, nr. 2. Informasjonskontoret for språkundervisning. Utdanningsdepartementet. Nyutgivelse i M. Nordanger, S. Ragnhildstveit. Aa. Vikøy (red.). *Fra grammatikk til språkpolitikk. Utdrag frå Jon Erik Hagens forfatterskap*. Oslo: Cappelen.
- Hagen, Jon Erik 1998, 2000. *Norsk grammatikk for andrespråkslærere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hagen, Jon Erik 2003. Andrespråklærerens grammatiske horisont. I J. E. Hagen, R.O. Andersen, M.H. Kløve, A. Kristiansen og K. Tenfjord (red.). *I Mannes Minne*. Forlaget Fag og Kultur.
- Hagen, Jon Erik og Kari Tenfjord (red.) 1999. *Andrespråksundervisning*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Hamdi, Kareem S. 1999. *Norsk grammatikk for arabisktalende*. Oslo: Aschehoug
- Harnæs, Liv Andlem 2008: Uttale og uttaleopplæring i norsk som andrespråk. I E. Selj og E. Ryen (red.). *Med språklige minoriteter i klassen*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Haugen, Einar 1934/1937/1957. *Beginning Norwegian: a grammar and reader*, 1. utg. 1934 Minneapolis: Burgess publishing company. London: Harrap. (2. utg. 1937 New York: F.S. Crofts & Co, 3. utg. 1957)
- Hovdhaugen, Even 1980. Tyrkisk-norsk kontrastiv grammatikk. I A. Hvenekilde (red.). *Med to språk. 4 kontrastive språkstudier for lærere*. Oslo: J.W. Cappelens forlag.
- Husby, Olaf, 1984. Om uttale og uttaleundervisning. I L.I. Bjørkavåg, A. Hvenekilde og E. Ryen (red.). «*Men hva betyr det, lærer?*» *Norsk som*

- andrespråk. Fagdidaktiske bidrag.* Oslo: LNU/Cappelen.
- Husby, Olaf 1989. *Norsk – persisk kontrastiv grammatikk.* Oslo: Friundervisningens forlag.
- Husby, Olaf 1990. Filipino. En innføring. I *NOA norsk som andrespråk* nr. 12, 51–100.
- Husby, Olaf 1991. *Vietnamesisk grammatikk: en innføring i vietnamesisk grammatikk sett med norske øyne.* Oslo: Friundervisningens forlag.
- Husby, Olaf 1999. *En kort innføring i albansk.* Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Husby, Olaf 2000. *En kort innføring i filipino.* Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Husby, Olaf 2004. *En kort innføring i somali.* Trondheim: Tapir akademisk forlag. (2. utg., 1. utg. 2001)
- Husby, Olaf 2009. Talt bokmål: Målspråk for andrespråksstudenter? I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 2, 9–40.
- Husby, Olaf og Marit Helene Kløve 1998/2004. *Andrespråksfonologi. Teori og metodikk.* Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Husby, Olaf og Elisabeth W. Silva 1992. *Tamilsk grammatikk.* Oslo: Friundervisningens forlag.
- Husby, Olaf og Fufen Jin 2006. *Innføring i kinesisk for nordmenn: innføring i norsk for kinesere.* Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Hustvedt, Lloyd 1977. *Norwegian grammar: self-learning.* St. Olaf College press.
- Hvenekilde, Anne (red.) 1980. *Mellom to språk. 4 kontrastive språkstudier for lærere.* Oslo: J.W. Cappelens forlag.
- Hvenekilde, Anne (red.) 1990. *Med to språk. Fem kontrastive språkstudier for lærere.* Oslo: J.W. Cappelens forlag.
- Hvenekilde, Anne 1989. *Bokliste for norsk som fremmed- og andrespråk.* Upublisert stensil. Institutt for norsk som fremmedspråk. Universitetet i Oslo.
- Hvenekilde, Anne og Else Ryen. (red.) 1984. «*Kan jeg få ordene dine, lærer?*» *Artikler om norsk som andrespråk, språkfunksjoner, tospråklighet, tokulturell undervisning.* Oslo: LNU: Cappelen.
- Høgberg, Eva 2000/2012. *Håndbok i grammatikk og språkbruk: norsk for innvandrere: tilrettelagt for løp A etter Opplæringsplan i norsk med samfunnskunnskap for vaksne innvandrere.* Fagbokforlaget.
- Iversen, Harald Morten, Hildegunn Otnes og Marit Skarbø Solem 2011. *Grammatikken i bruk.* 3 utg. (1. utg. 2004) Oslo: Cappelen Akademiske.

- Janus, Louis E. 1999. *Norwegian verbs & essentials of grammar: a practical guide to the mastery of Norwegian*. Lincolnwood, III: Passport Books.
- Jønsberg, Grete 2001. 'Hva er med deg?' Om setninger med DET som formelt subjekt. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 23, 51–78.
- Knudsen, Knud 1856/2002. *Haandbog i dansk-norsk sproglære*. Kristiania: Bymålslaget/Samlaget.
- Kristiansen, Knut 1980. Hindi-urdu og pandsjabi – norsk kontrastiv grammatikk. I A. Hvenekilde (red). *Mellom to språk. 4 kontrastive språkstudier for lærere*. Oslo: J.W.Cappelens forlag.
- Kulbrandstad, Lars Anders 1993, 1998, 2005. *Språkets mønstre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet 2006. *Kunnskapsløftet*. Oslo: Utdanningsdirektoratet, Norskplanen, revidert 2013: <http://www.udir.no/kl06/NOR1-05/>
- Kunnskapsdepartementet 2007. Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Oslo: Utdanningsdirektoratet. <http://www.udir.no/kl06/NOR7-01/>
- Kvam, Anders Martin 1990. *Noen emner i norsk for utlendinger*. Trondheim: Tapir.
- Kvifte, Bjørn og Verena Gude-Husken 1997. *Praktische Grammatik der norwegischen Sprache*. Wilhelmsfeld: Egert.
- Ladrero, Carmen 1990. *Spansk – norsk kontrastiv analyse*. Oslo: Friundervisningens forlag.
- Lie, Svein 2005. *Kontrastiv grammatikk – med norsk i sentrum*. Oslo: Novus. (1. utg. 1990, 2. utg. 1993)
- Lindemann, Beate 2004. 'Nå får vi jobbe litt!' Noen refleksjoner rundt det lille verbet *få*. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 25, 17–47.
- Lundeby, Einar 1951/1973. *Norsk språklære for svensker*. Lund: CWK Gleerup.
- Mori, Nobuyoshi 1990. *Innføring i norsk grammatikk – bokmål*. Tokyo: Daigakusyorin.
- Mac Donald, Kirsti 1990. Hvorfor Det? Setninger med det som subjekt. I A. Golden, Anne, Ki. Mac Donald, G. Jønsberg, B. Michalsen og E. Ryen 1990. *Hva er vanskelig i grammatikken?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Mac Donald, Kirsti 1990. Uttrykk for framtid i norsk. I I A. Golden, K-Mac Donald, G. Jønsberg, B. Michalsen og E. Ryen 1990. *Hva er vanskelig i grammatikken?* Oslo: Universitetsforlaget.

- Mac Donald, Kirsti 1991a. *Grammatikk i praksis : Hefte A/Hefte B : For elever med norsk som andrespråk*. Oslo: Cappelen.
- Mac Donald, Kirsti 1991b. *Norsk grammatikk for fremmedspråklige. Grunnbok*. Oslo: Cappelen.
- Mac Donald, Kirsti 1997. *Spørsmål om grammatikk : når norsk er andrespråk*. Oslo Cappelen.
- Mac Donald, Kirsti 2003. Infinitiv i underordninger. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 24, 62–80.
- Mac Donald, Kirsti 2009. *Norsk grammatikk: som andrespråk*. Oslo: Cappelen Damm.
- Mac Donald, Kirsti 2011. *Norsk Start: Grammatikk (8.–10.)*. Oslo: Cappelen Damm.
- Mac Donald, Kirsti 2014. *Norsk grammatikk for læreren. Spørsmål og svar når norsk er andrespråk*. Oslo: Cappelen.
- Mac Donald, Kirsti og Else Ryen 2008. Strukturer i morsmål og målspråk. I E. Selj og E. Ryen (red.), *Med språklige minoriteter i klassen. Språklige og faglige utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Mac Donald, Kirsti og Marianne Mac Donald 2013. *Exploring Norwegian Grammar*. Oslo: Cappelen Damm.
- Mejdell, Gunvor 1980. Arabisk – norsk kontrastiv grammatikk. I A. Hvenekilde (red). *Mellom to språk. 4 kontrastive språkstudier for lærere*. Oslo: J.W. Cappelens forlag.
- Mejdell, Gunvor 1990. Arabisk – norsk kontrastiv grammatikk. I A. Hvenekilde(red). *Med to språk. Fem kontrastive språkstudier for lærere*. Oslo: Cappelen.
- Michalsen, Bjørg Adine 1993. Substantivet. Om bruk av artikler på norsk: En semantisk innfallsvinkel, *NOA norsk som andrespråk*, nr. 16, 23–47.
- Moen, Per og Per-Bjørn Pedersen 1983. *Norwegian grammar. Nynorsk*. Oslo: Aschehoug.
- Moen, Per og Per-Bjørn Pedersen 2003. *Norwegian grammar: bokmål*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Mønnesland, Svein 1980. Serbokroatisk – norsk kontrastiv grammatikk. I A. Hvenekilde, (red.), *Mellom to språk. 4 kontrastive språkstudier for lærere*. Oslo: Cappelen.
- Mønnesland, Svein 1990. Serbokroatisk – norsk kontrastiv grammatikk. I A. Hvenekilde (red). *Mellom to språk. Fem kontrastive språkstudier for lærere*. Oslo: Cappelen.

- Næss, Åshild 2011. *Global grammatikk. Språktypologi for språklærere*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Okamoto, Takeshi 1993. *Norsk grammatikk på egen hånd*. DAIGAKUSYORIN, 大学書林
- Olson, J. E. 1897. *Norwegian grammar and reader: with notes and vocabulary*. Chicago: Scott, Foresman & co.
- Petersen, Carl Johan Peter 1872. *A Norwegian-Danish grammar and reader: with a vocabulary; designed for American students of the Norwegian-Danish language*. Chicago: S.C. Griggs and company.
- Poestion, J.C. 1890. *Lehrbuch der Norwegischen Sprache für den Selbstunterricht* (Årg. 28). Wien: Hartleben's Verlag.
- Raahauge, H.M. 1913. *The Briton in Norway: being a pocket interpreter and guide to Norway and its language: containing travel talk and idiomatic expressions, with correct phonetic pronunciation: Norwegian grammar at a glance*. London: Siegle, Hill & Co.
- Rosén, Victoria 1999. *Vietnamesisk. En kontrastiv og typologisk introduksjon*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Ryen, Else 1990. Få – en liten studie av et mangesidig hjelpeverb. I *NOA norsk som andrespråk*, nr 12, 1–13.
- Ryen, Else 1990. Hvordan og hvorfor brukes passiv? I A. Golden, K. Mac Donald, G. Jønsberg, B. Michalsen og E. Ryen 1990. *Hva er vanskelig i grammatikken?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Ryen, Else 1996. Norwegian as a Language of World Interest. I Vannebo, Einar (red.) *Fifty Years of Academic Achievement and International Good Will*. International Summer School University of Oslo, Norway 50th Session. Oslo: Universitetet i Oslo, 105–121.
- Sargent, John Young 1865. *Outlines of Norwegian grammar: with exercises, being a help towards acquiring a practical knowledge of the language*. London: Rivington.
- Scharlach, F.L.L. 1892/1988. *Concise Norwegian grammar* (2. utg.). Bergen: Beyer.
- Skommer, Grzegorz 2014. Norsk fonologi – en utfordring for polske innlærere? I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 2, 67–85.
- Smith, Marie og H. Horneman 1889. *Norwegian grammar with a glossary for tourists*. Kristiania: Aschehoug.
- Strandskogen, Åse-Berit 1979. *Norsk fonetikk for utlendinger*. Oslo: Gyldendal.
- Strandskogen, Åse-Berit 1987. Hvordan sier vi det? *NOA norsk som and-*

- respråk*, nr 3, 32–39.
- Strandskogen, Åse-Berit og Rolf Strandskogen 1980. *Norsk grammatikk for utlendinger*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.
- Strandskogen, Åse-Berit og Rolf Strandskogen 1986. *Practical Norwegian Grammar*. Oslo: Oris forlag.
- Strandskogen, Åse-Berit og Rolf Strandskogen 1995. *Norwegian: an essential grammar*. London: Routledge.
- Tāj' ddini, Ahmad 1999. *Dastūr-i zabān-i norveži bera'ize fārsī zabānān = Norsk grammatikk for persisktalende*. Oslo: Fagbokforlag.
- Theil, Rolf 2007. Prossessar. Aspekt ved ein semantisk klassifikasjon av verb. I *NOA norsk som andrespråk*, nr. 2, 67–91.
- Tonne, Ingebjørg og Kirsten Palm (dette nummer). Andrespråksdidaktikk i grunnskolen – en oversikt over hva, hvordan og hvorfor i norsk som andrespråk i grunnskolen i 30 år.
- Traavik, Hilde, and Bente Kolberg-Jansson (red.). 2013. *Norsk boka 1 – Norsk for Grunnskolelærerutdanning 1–7*. 2 bind. Oslo: Universitetsforlaget.
- VOX 2012. *Opplæringsplan i norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. http://www.vox.no/contentassets/f6594d5dde814b7bb5e9d2f4564ac134/laereplan_norsk_samfunnskunnskap_bm_web.pdf (hentet ut august 2015)
- Wiull, Hans Olaf 2006. *Bli bedre i norsk – se forskjellene mellom norsk og hindi*. Oslo: VOX http://www.vox.no/contentassets/d39e876e65b942a2a0aca448a9afc084/bli_bedre_i_norsk_hindi_ferdig_versjon_net.pdf
- Wiull, Hans Olaf 2007. *Bli bedre i norsk – se forskjellene mellom norsk og vietnamesisk*. Oslo: VOX, http://www.vox.no/contentassets/c1da90bdcb354fea9831495180146beb/bli_bedre_i_norsk_vietnamesisk_ferdig_versjon_net.pdf
- Wiull, Hans Olaf 2008. *Bli bedre i norsk – se forskjellene mellom norsk og persisk*. Oslo: VOX, http://www.vox.no/contentassets/59119c2bba85460681f0a7cfbaf6951b/bli_bedre_i_norsk_persisk_sec.pdf
- Wiull, Hans Olaf 2009: *Bli bedre i norsk – se forskjellene mellom norsk og thai*. Oslo: VOX. <http://www.vox.no/Norsk-og-samfunnskunnskap/laremidler/Bli-bedre-i-norsk-se-forskjellene-mellom-norsk-og-thai/>
- Wiull, Hans Olaf 2010: *Bli bedre i norsk – se forskjellene mellom norsk og swahili*. Oslo: VOX, <http://www.vox.no/Norsk-og-samfunnskunnskap/laremidler/Bli-bedre-i-norsk-se-forskjellene-mellom-norsk-og-swahili/>
- Øvregaard, Åsta, Sissel Robbins, Birte Hillestad, Olaf Husby 2012, 2015. *Norwegian on the web – short Norwegian grammar. NOW*. Hentet ut i

juli 2015 fra <http://www.hf.ntnu.no/now/hardcopies/ShortGrammar.pdf>.
Hefтет utgave, 2012. Trondheim: Tapir forlag.
Åfarli, Tor Anders og Laila Sakshaug 2006. *Grammatikk: Syntaks og morfologi med norsk i sentrum*. Oslo: Samlaget.
Aasen, Ivar 1864. *Norsk Grammatik*. Christiania: B.T. Mallings Forlagsboghandel.

Abstract

In this paper, we describe linguistic work on Norwegian grammar in a second language perspective and a general contrastive perspective. In the overview, we also include grammars with concrete, contrastive presentations of Norwegian as compared to a particular language. The target groups for the works discussed here are teachers and learners, respectively. We have chosen the period from 1979 until the present as the main frame for the publications we cover in the paper. However, we also include grammars written for learners of Norwegian prior to this period, especially grammars written in languages other than Norwegian. The year 1979 is crucial. In that year, several books with a clear contrastive approach to the Norwegian language were published. They include a description of Norwegian but also of the languages to which Norwegian was contrasted; hence new knowledge of languages that had not been described earlier in Norwegian was presented. From the end of the 1970s, Norway also saw significant changes in demography in general and in the school systems in particular. Teachers needed knowledge on second language acquisition, Norwegian grammar and also of the languages that learners brought with them. In the paper, we include linguistic descriptions of morphology, syntax, and phonology. Where relevant, we discuss how perspectives and subject selections differ with different target readers: teachers or learners of Norwegian on the one hand and native speakers of Norwegian on the other.

Keywords: Grammar, second language perspective, contrastive descriptions, (historic) overview, Norwegian grammars